

Саша Вученовић¹
Милан Граховац²

Финансијска конкурентност прерађивачке индустрије Републике Српске

Financial competitiveness of manufacturing industry in the Republic of Srpska

Резиме

Конкурентноста индустрије подразумева њену зарађивачку способност у односу на друге индустрије у истој или другим земљама, односно њену способност привлачења инвестиција и приликовања друштвено економским условима. Република Српска је у 2012. години забиљежила пад укупне индустријске производње од 4,2% у односу на исти период претходне године, што указује на утицај другој таласа свјетске економске кризе. Прерађивачка индустрија у 2012. години забиљежила је пад физичкој обима индустријске производње од -4,8 % у односу на 2011. годину. У прерађивачкој индустрији Републике Српске у периоду 2010-2012. година дошло је до смањење капацитета и раста обавеза предузећа, односно погоршања финансијској положаја предузећа прерађивачке индустрије. Приносни положај предузећа у прерађивачкој индустрији Републике Српске у периоду 2010-2012. је погоршан а остварени нето износ ипак по годинама износи 169,37, 180,10 и 199,67 милиона КМ респективно, што доказује пад њене финансијске конкурентности.

¹ Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, sasa.vucenovic@efbl.org.

² Бањалучка берза хартија од вредности а.д. Бања Лука, milan.grahovac@blberza.com.

Кључне ријечи: конкурентности, национална економија, индустријска тра-на, предузеће модел, финансијски показатељи, прерађивачка индустрија.

Summary

The competitiveness of the industry implies its earning potential compared to other industries in the same country or compared to the other countries. It is the ability of industry to attract investment and adapting to the social economic conditions. In the Republic of Srpska for 2012 overall industrial production decreased by 4.2% compared to the 2011, indicating the impact of the second wave of the global economic crisis. Manufacturing industry in 2012 recorded a decline in the physical volume of industrial production by 4.8% compared to the 2011. In the manufacturing industry of the Republic of Srpska for period 2010 - 2012 there has been a decrease of capital and increase of the company's liabilities, in other words weakening of the financial position for companies in manufacturing industry. Capacity for generating income in the manufacturing industry of the Republic of Srpska in the period 2010 - 2012 is deteriorated and realized net loss amounted 169.37, 180.10 and 199.67 million BAM, respectively, which proves the decrease of its financial competitiveness.

Keywords: competitiveness, national economy, industry, enterprise model, financial ratios, manufacturing.

Увод

Конкурентност представља способност неке земље да на најбољи начин запосли своје расположиве ресурсе како би, у складу са промјенама у међународним односима и на међународном тржишту, остварила што више стопе раста бруто домаћег производа и обезбиједила бољи стандард за своје грађане. Креирање успешних политика, стратегија и програма за поједине индустријске секторе подразумејева и идентификацију кључних проблема са којима се индустријска предузећа у пословању суочавају. Лоше пословање и слаб финансијски положај индустријских предузећа, представља значајан проблем са којим се Република Српска суочава, посебно у доба свјетске економске кризе. Узрок овог проблема је много шире природе него што на први поглед можда дјелује.

Основни циљ рада је анализирати позицију прерађивачке индустрије Републике Српске према различитим показатељима финансијске конкурентности. Резултати рада морали би пружити доносиоцима економских одлука, заинтересованим инвеститорима и јавности, научну и објективну

оцјену стања финансијске конкурентности прерађивачке индустрије Републике Српске. Такође, резултати истраживања треба да идентификују предности у пословању предузећа у зависности од њихове величине унутар прерађивачке индустрије, као и да се, са друге стране, препознају њихове слабости ради предлагања адекватних мјера с циљем ублажавањем негативних посљедица економске кризе.

У првом дијелу рада приказана је економска доктрина конкурентности, док је у другом дијелу рада представљена анализа конкурентности националне економије помоћу квалитативних и квантитативних показатеља. У трећем дијелу рада извршена је анализа приносног, имовинског и финансијског положаја прерађивачке индустрије Републике Српске.

1. Економска доктрина конкурентности

Појам конкурентност је комплексан економски појам који нема опште-прихваћену дефиницију и одређење. Сложеност појма конкурентности огледа се у различитим нивоима посматрања конкурентности: привреде у цјелини, индустријске гране, и предузећа. Развој појма конкурентности започиње код класичних економиста (Адам Смит и Давид Рикардо) који су конкурентност представљали кроз компаративне предности односно кроз богатство фактора производње (земља, капитал, радна снага) (Гареллије, 2004). Током историје развоја економске мисли факторима конкурентности бавили су се и бројни теоретичари. Макс Вебер (1864-1920) заступа теорију да је конкурентност земаља одређена друштвеним системом вриједности, религијом односно социјалним капиталом. Шумпетер, развија теорију по којој конкурентност зависи од иновација, технологије и улоге предузетништва у друштву, Дракер, развија концепт менаџмента као основног фактора конкурентности, док Солов у први план ставља образовање и технолошке иновације. Код истраживања конкурентности на нивоу привреде (земље) врло често се полази од истраживања Траболда (Траболд, 1995) који анализира четири фактора конкурентности: извоз, могућност привлачења инвестиција, могућност прилагођавања привреде и способност повећавања дохотка. Могућност повећања дохотка земље Траболд мјери растом БДП као најопштијег показатеља конкурентности земље који директно зависи од кретања извоза и прилива страних директних инвестиција. Способност прилагођавања привреде, представља брзину којом се привреда прилагођава промјени тржишних услова, по Траболду не може се мјерити једним макроекономским показатељем већ се углавном објашњава развојем сектора истраживања и развоја.

Национална конкурентност или конкурентност земље одражава способност земље да оствари привредни раст већи од других земаља и

тине повећа национално богатство на начин да се привредна структура земље боље прилагођава кретању међународне размјене (Bienkowski, 2006). Анализирати конкурентност на нивоу националних економија земаља није могуће а да се не помене став Пола Кругмана (Krugman, 1996, 1994) да се конкурентност не може мјерити на нивоу привреде (земље) већ само на нивоу предузећа. Највећи допринос развоју концепта конкурентности на нивоу индустријске гране дао је Портер који заступа тезу да је успјех индустрија на међународном тржишту основни показатељ конкурентске снаге националне економије. Конкурентност индустрије подразумејива њену зарађивачку способност у односу на идентичне индустрије у другим земљама, односно на способност привлачења фактора производње у односу на остале индустрије унутар исте или различитих земаља, те на способност прилагођавања индустрије друштвено економским условима (Toming, 2011). Biggeri (2007) сматра да је „феномен“ конкурентности динамичан, мулти-факторски и хијерархијски и обухвата поједина предузећа, затим кластере предузећа, сва предузећа у одређеном сектору и коначно сва предузећа и секторе у некој земљи. Дакле, координација међу предузећима у одређеној индустрији и одређених друштвено-економских услова у којима послују, оправдава анализу конкурентности на нивоу индустрије.

За разлику од анализе на нивоу предузећа, истраживање конкурентности на нивоу индустрије приказује утицај економске политике на привреду у цјелини, а и подаци на нивоу индустрије доступнији су и међународно више упоредиви од оних на нивоу предузећа. Дакле, индустрија, као предмет истраживања у односу на предузећа, представља више од самога скупа индивидуалних предузећа која чине одређену индустрију (Томинг, 2011). Конкурентност индустрије одређена је и великим бројем фактора. Тако, Рубаковас (2009) истиче да конкурентност индустрије или сектора зависи од: квалитета производа и услуга, задовољства потрошача, интерних производних процеса, иновација, задовољства запослених итд. Познати концепт индустријске анализе разрадио је Мајкл Портер (Портер, 1990), према којем профитабилност индустрије зависи од пет фактора: (1) конкурентности предузећа у посматраној индустрији, (2) постојању других предузећа која су спремна ући у посматрану индустрију уколико је профитабилност задовољавајућа, (3) могућности замјене производа од стране купаца (опасност супститута), (4) преговарачкој моћи купаца, (4) преговарачкој моћи добављача. Профитабилност индустрије је већа ако индустрија има стабилну конкурентну структуру, повољнији положај према добављачима, купцима и замјенским индустријама те мању опасност уласка других предузећа.

Успјешност пословања предузећа у директној је зависности од његове конкурентне способности унутар индустријске гране у којој послује. Дакле,

поређењем пословних перформанси појединог предузећа унутар његове индустријске гране одређујемо његову конкурентску позицију. Постојећа индустријска структура условљава техничко-технолошка рјешења, квалификациону структуру радне снаге, капитал, маркетиншке активности итд. Анализа индустријске гране треба дати одговоре на питања као што су профитабилност индустрије, ангажована средства, исплативост улагања, еколошки захтјеви, трендови индустријског раста или пада. Значајан број проведених истраживања потврђује хипотезу о значајној разлици профитабилности између индустријских грана у дугом року (Типурић, 2008). Већа стопа профитабилности одређује атрактивност улагања и инвестиције у одређену индустријску грану. Сврха индустријске анализе је да на основу историјски параметара пословања предузећа унутар индустријских грана предвидимо будућа кретања профитабилности. Познавање индустријске структуре од стране предузећа омогућује сагледавање јаких и слабих страна предузећа, позиционирање предузећа унутар индустрије, дефинисање стратешких подручја предузећа и позитивни или негативних индустријских трендова. Индустријска анализа треба да послужи предузећима за дефинисање пословне стратегије. Стратешко дјеловање предузећа у индустрији (политика цијене, технолошка рјешења, маркетиншке активности, иновације, инвестиције) зависи од постојеће и будуће индустријске структуре. Конкурентност предузећа мјери се анализом више показатеља, са једне стране везаних за тржишну позицију а са друге стране за приносну и финансијску позицију. Најчешће се користе показатељима конкурентности предузећа који се односе на тржишно учешће у одређеном тренутку и на његове промјене. Од осталих показатеља значајни су показатељи профитабилности, кретање продаје на домаћем и на међународном тржишту и оцјена способности предузећа да се дугорочно одржи и развија у условима међународне конкуренције (Ловринчевић и др., 2008) .

2. Анализа конкурентности националних економија

Анализа конкурентности привреде врши се на основу тзв. тврдих и меких показатеља конкурентности (Ловринчевић и др., 2008). Тврди показатељи конкурентности су статистички подаци који се односе на основне макроекономске агрегате као што су: раст/пад бруто домаћег производа, извоз, стране директне инвестиције, инвестиције и слично. Поред анализе макроекономских агрегата конкурентност привреде се такође анализира и на основу меких показатеља конкурентности које мјере и публикују међународне институције као што су Свјетска банка, Свјетски економски форум, Европска банка за обнову и развој и слично. У наставку излага-

ња приказаћемо мјерење конкурентности националне економије, са једне стране на основу кретања макроекономских показатеља, а са друге стране на основу публикација Свјетске банке (Doing Business) и Свјетског економског форума (GCI-Global Competitiveness Index). Од 2005. године, Свјетски економски форум базирао је анализу конкурентности на Индексу глобалне конкурентности (GCI-Global Competitiveness Index), који се састоји од укупно 111 индикатора, груписаних у 12 категорија, односно три кључне групе или три фазе развоја:

- **основни предуслови**, који обухватају прва четири стуба конкурентности- институције, инфраструктура, макроекономско окружење стабилност и здравство и основно образовање. Ови стубови су кључни за факторски вођене економије (енгл. factor driven economy);
- **фактори који унапређују ефикасност**, у које спадају следећих шест стубова конкурентности- високо образовање и стручна обука, ефикасност тржишта роба, ефикасност тржишта рада, развијеност финансијског тржишта, технолошка спремност и величина тржишта. Ова група фактора је кључна за економије вођења ефикасношћу (енгл. efficiency driven economy) и
- **фактори иновативности и софистицираности**, који обухватају два стуба – софистицираност/развијеност пословања и иновације, кључни су за иновативно вођење економије (енгл. innovation driven economy).

У Извјештају Свјетског економског форума за 2012-2013. годину највећу конкурентност имају: Швајцарска, Сингапур, Финска, Шведска, Норвешка, Њемачка, САД и Јапан.

Табела 1.

Рані њрвих 10 земаља

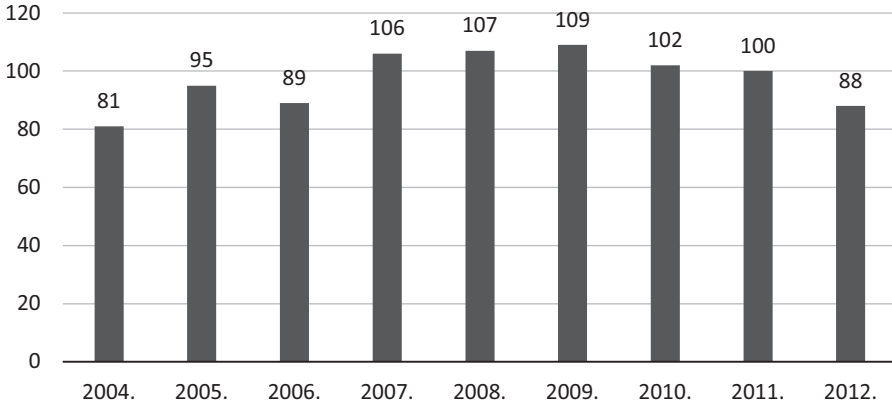
Земља/привреда	Ранг	Скор
Швајцарска	1	5,72
Сингапур	2	5,67
Финска	3	5,55
Шведска	4	5,53
Норвешка	5	5,50
Њемачка	6	5,48
САД	7	5,47
Велика Битнија	8	5,45
Хонг Конг САР	9	5,41
Јапан	10	5,40

Извор: The Global Competitiveness Report 2012-2013, World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

Босна и Херцеговина је оцијењена са 3,93 поена од укупних 7 чиме је заузела 88. мјесто по конкурентности економије. Овакав пласман је за 12 мјеста бољи у односу на претходни извјештај.

Графикон 1.

Рани Босне и Херцеговине у периоду 2004-2012. година

Извор: The Global Competitiveness Report 2004-2012, World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

У Извјештају за 2012-2013. годину, у Босни и Херцеговини највећи раст је забиљежен у области институција и иновативности (напредак за 24. мјеста). Највећи пад показатеља забиљежен је у области макроекономска стабилност (са 78. на 97. мјесто). Босна и Херцеговина је и даље најлошије оцијењена у области развоја финансијског тржишта (119. мјесто), ефикасности тржишта робе (109. мјесто) и у области пословне софистицираности (109. мјесто). У области развоја финансијског тржишта лоша оцјена је због расположивости финансијских услуга (121. мјесто), расположивости средстава за кредитирање предузећа (127. мјесто) и одобрених финансијских средстава (123. мјесто). У области ефикасности тржишта робе Босна и Херцеговина лоше је оцјена због интензитета локалне конкуренције (138. мјесто), степена тржишне доминације (127. мјесто), броја процедура за почетак пословања (121. мјесто), броја дана неопходних за почетак пословања (120. мјесто), степена ефекта опорезивања (109. мјесто), трошкова пољопривредне политике (100. мјесто) и софистицираности купаца (124. мјесто).

По Извјештају, проблематични фактори који утичу на низак ниво конкурентности у Босни и Херцеговини су: приступ финансијским средствима, високе пореске стопе, неефикасна бирократија и корупција.

Табела 2.*Рані земаља из окружења и земаља које су прошле или пролазе транзициони период*

Земља/привреда	ГЦИ 2012.-2013.		ГЦИ 2011.-2012.		Промена
	Ранг	Скор	Ранг	Скор	
Естонија	34	4,64	33	4,62	-1
Пољска	41	4,46	41	4,46	0
Словенија	56	5,34	57	4,30	1
Литванија	45	4,41	44	4,41	-1
Црна Гора	72	4,14	60	4,27	-12
Мађарска	60	4,30	48	4,36	-12
Словачка	71	4,14	69	4,20	-2
Турска	43	4,45	59	4,28	16
Русија	67	4,20	66	4,21	-1
Румунија	78	4,07	77	4,08	-1
Летонија	55	4,35	64	4,24	9
Бугарска	62	4,27	74	4,16	12
Хрватска	81	4,04	46	4,08	-5
БЈР Македонија	80	4,04	79	4,05	-1
Албанија	89	3,91	78	4,06	-11
Украјина	73	4,14	82	4,00	9
Србија	95	3,87	95	3,88	0
Јерменија	82	4,02	92	3,89	10
Босна и Херцеговина	88	3,93	100	3,83	12

Извор: The Global Competitiveness Report 2011-2013, World Economic Forum, Geneva, Switzerland

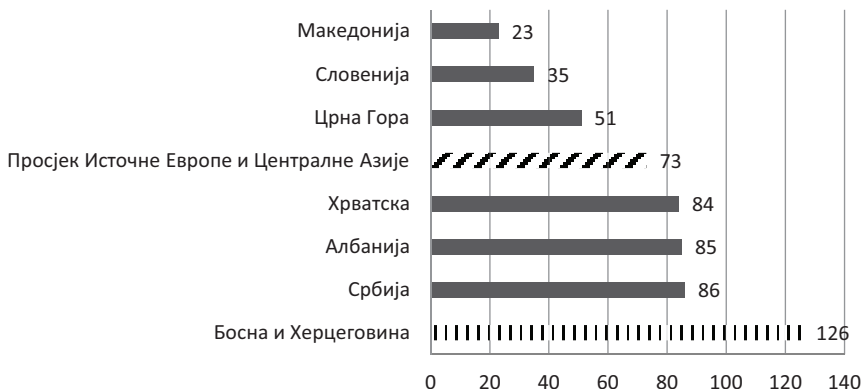
Када се анализирају земаља бивше Југославије и региона, може се рећи да су Босна и Херцеговина (за 12. мјеста) и Словенија (за 1. мјесто) остварили напредак у односу на прошлу годину, док Албанија, Црна Гора, Хрватска и Македонија биљеже лошије позиције у односу на претходну годину.

У извјештају Свјетске банке о условима пословања Doing Business 2013, Босна и Херцеговина је рангирана на 126. мјесту од 185. економија. Сингапур је и ове године прва рангирана економија, док је БиХ остварила напредак за 1 мјесто али је и даље најлошије рангирана од свих држава у региону. Ранг БиХ говори да су пословно окружење, законска регулатива, администрација, финансијски сектор, пореска политика, лакоћа инвестирања и други индикатори и даље најлошији у региону.

Графикон 2.

Рані Босна и Херцеговина и земаља окружења у извјештају *Doing Business* -а 2013.

Извор: *Doing Business 2013.*, Свјетска банка.

Од држава у региону у извјештају „*Doing Business 2013*“ најбоље је и даље пласирана Македонија, на 23. мјесту, док је Словенија на 35, Црна Гора на 51, а Србија на 86. мјесту и Хрватска је на 84. мјесту.

Ако анализирамо тзв. тврде показатеље конкурентности, можемо видјети да су се у 2012. године, привредна кретања и општи макроекономски амбијент у Републици Српској и земаљама окружења налазили под утицајем неповољних глобалних економских трендова. Након благог опоравка привреде у 2010. и 2011. години, као посљедица другог таласа кризе, у 2012. години долази до поновног успоравања привредних активности. Република Српска је у 2012. години забиљежила пад укупне индустријске производње од 4,2% у односу на исти период претходне године, што указује на утицај другог таласа свјетске економске кризе. Прерађивачка индустрија у 2012. години забиљежила је пад физичког обима индустријске производње од -4,8 % у односу на 2011. годину.

Од укупно 23 области прерађивачке индустрије³, 8 области је забиљежило раст, док је 15 области забиљежило пад физичког обима индустријске производње у 2012. години.

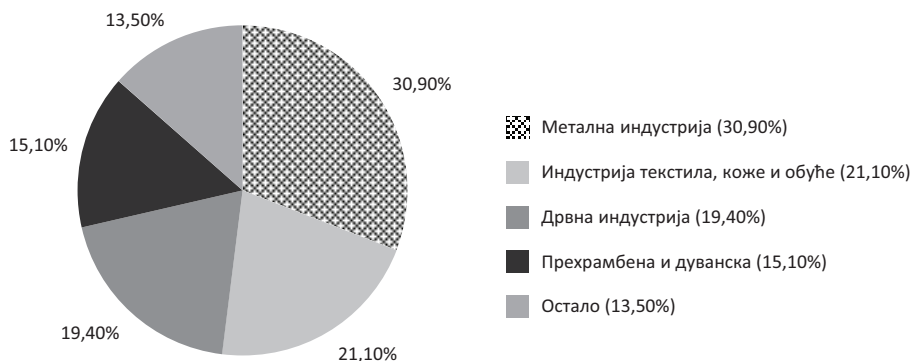
³ Прерађивачка индустрија према новој класификацији дјелатности обухвата 24 индустријске области и то: 10-Производња прехранбених производа, 11-Производња пића, 12-Производња дуванских производа, 13-Производња текстила, 14-Производња одјеће, 15-Производња коже и производа од коже, 16-Прерада дрвета и произ. од дрвета и плута, сем намјешаја; произ. предмета од сламе и плетарс. мат., 17-Производња хартије и производа од хартије, 18-Штампање и умножавање снимљених записа, 19-Производња кокса и рафинисаних нафтних произв., 20-Производња хемикалија и хемијских производа, 21-Произ. основних фармац. производа и фармац. преп., 22-Производња производа од гуме и пластичних маса, 23-Производња осталих производа од неметалних минерала, 24-Производња базних метала, 25-Производња готових металних производа, сем машина и опреме, 26-Производња

Раст физичког обима производње имале су области:

- производња прехранбених производа и пића (+4,6);
- прерада и производи од дрвета и плуте (+1,1);
- издавачка и штампарска дјелатност, умножање снимљених медија (+0,6);
- производња хемикалија и хемијских производа (+19,6);
- производња металних производа, осим машина (+3,9);
- производња осталих машина и уређаја (+7,2);
- производња радио, тв и комуникационе опреме (+134,8) и
- производња осталих саобраћајних средстава (+47,8).

Графикон 3.

Области прерађивачке индустрије са највећим учешћем броја запослених у 2012. год.

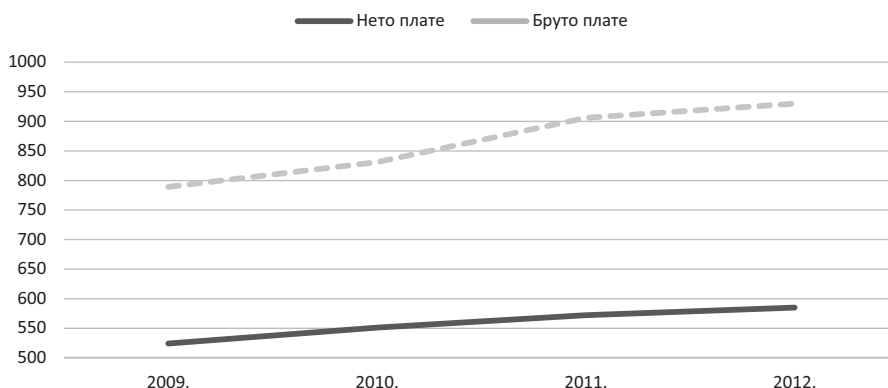
Извор: Републички завод за статистику РС

Укупан број запослених у прерађивачкој индустрији Републике Српске у 2012. години износио је 40.900. Просјечна нето плата исплаћена у 2012. години у прерађивачкој индустрији износила је 585 КМ и већа је за 11,64% у односу на 2009. годину. Просјечна бруто плата је на годишњем нивоу расла сразмјерно расту нето плате, осим у 2011. години, када је просјечна бруто плата повећана за 9,6% у односу на 2010. годину, док је у исто вријеме просјечна нето плата повећана за 3,8%, што указује на повећање пореских и других давања на зараде у 2011. години, која су додатно оптеретила пословање привредних друштава.

рачунара, електронских и оптичких производа, 27-Производња електричне опреме, 28-Производња машина и опреме, 29-Производња моторних возила, приколица и полуприколица, 30-Производња осталих саобраћајних средстава, 31-Производња намјештаја, 32- Остала прерађивачка индустрија и 33-Поправак и инсталација машина и опреме.

Графикон 4.

Исплаћене бруто и нето плате у прерађивачкој индустрији у периоду 2009-2012. год

Извор: Републички завод за статистику РС

Треба нагласити да двије трећине обима спољнотрговинске размјене Републике Српске остваре привредни субјекти из области прерађивачке индустрије.

Покривеност увоза извозом на нивоу прерађивачке индустрије крета се у интервалу од 49,54%, у 2009. години, до приближно 71,15%, у 2011. години. У спољнотрговинској размјени прерађивачке индустрије у посматраном периоду 2009-2012. године, евидентна је већа вриједност увоза од извоза, што је резултирало негативним спољнотрговинским билансом. Највећи негативни салдо робне размјене на нивоу прерађивачке индустрије забиљежен је 2009. године и износио је 1,3 милијарде КМ, 2010. године износио је 1,04 милијарде КМ, 2011. године износио је 856 милиона КМ, а у 2012. години износио је 963 милиона КМ, што указује на чињеницу да је у посматраном периоду забиљежена тенденција смањења негативног салда робне размјене.

3. Мјерења финансијске конкурентности прерађивачке индустрије Републике Српске

Анализирајући бројне претходно урађене анализе индустријских сектора можемо примијетити да су индустријски сектори углавном анализирани помоћу макроекономских показатеља као што су учешће у бруто домаћем производу, извозу, запослености, висином страних директним инвестиција и сл. Полазећи од претпоставке да снага индустријског сектора зависи од конкурентне способности предузећа унутар сектора покушаћемо дефинисати модел мјерења финансијске конкурентности индустријских сектора

у Републици Српској. Модел мјерења финансијске конкурентности индустријских сектора се састоји од агрегатних показатеља који приказују приносни имовински и финансијски положај предузећа унутар сектора.

Агрегирање података се врши тако што се сваки од показатеља израчунава на основу агрегације података из финансијских извјештаја свих предузећа и сектора (Микеревић, 2013). Због специфичности разлика у начину пословања посматрана предузећа су подијељена у три категорије: велика, средња и мала. Укупан број посматраних предузећа у периоду од три посљедње године износи 2.221.

Финансијски положај привредних друштава унутар сектора условљавају бројни чиниоци који међусобно могу бити контрадикторни, што додатно отежава финансијску анализу сектора у цјелини. Овај проблем ће се покушати ријешити временским и просторним упоређивањем. Временским упоређивањем сагледаће се динамика, тј. кретање или развоја финансијског положаја привредних друштава унутар индустријских сектора у дефинисаном историјском периоду. Полазне основе финансијске анализе су основни финансијски извјештаји који би требали да обезбјеђују неопходне податке за реално сагледавање. За анализу финансијских извјештаја најчешће се користе различите методе, као што су: хоризонтална анализа (поређење текуће са претходном годином било у апсолутном износу, или у проценту), анализа трендова (ријеч је о промјенама у процентима за низ година - по правилу најмање три), вертикална анализа (коришћење процентног рачуна за оцјену учешћа неких дијелова у цјелини - учешће у укупној активи, учешће у обртним средствима, и сл.), те рацио анализа⁴ (израчунавање одређених коефицијената чији је примарни циљ указивање на подручја која захтијевају додатно истраживање).

⁴ Александар Вал (Alexander Wall) је у свом раду објављеном под називом „Студија кредитне барометрије“, 1919. године, први представио идеју рацио анализе. У раду је извршено поређење седам рацио бројева за 981 предузеће, за неодређени временски период, стратифицираних по дјелатности и географском положају. Иако их није детаљно анализирао, вјеровало је да је нашао велике варијације међу рацио бројевима у зависности од географског подручја и врсте дјелатности предузећа. Двадесетих је година прошлог вијека порастао је интерес за анализу рацио бројева, великим дијелом као реакција на Валов рад. Различите институције почеле су се бавити поређењем финансијских извјештаја од којих су прве биле *United Typothetae of America 1922.*; *Harvard Business School, 1923.*; *Robert Morris Associates* – кредитна агенција, 1923. Стефан Гилман (Stephen Gilman) је 1925. године дошао до слиједећих закључака: промјене рацио бројева кроз вријеме не могу се исправно интерпретирати, јер и бројник и називник могу варирати, рацио бројеви су “умјетне” мјере, одвлаче пажњу аналитичара од свеобухватног погледа на предузеће, и поузданост рацио бројева као индикатора значајно варира.

Класификација рација (коефицијената) може се вршити на више начина, али ћемо се ми одредити за класификацију према различитим аспектима пословања (Иванишевић, 2008):

- показатељи ликвидности (текући и убрзани коефицијент),
- показатељи пословне активности (коефицијент обрта залиха, купаца, добављача),
- показатељи финансијске структуре (коефицијент задужености, коефицијент покрића укупног дуга, однос сопственог и позајмљеног капитала, коефицијент солвентности),
- показатељи профитабилности (стопа приноса од продаје, стопа приноса на укупну активу, стопа приноса на капитал)

Табела 3.

Збирни преглед одабраних позиција активе биланса стања за предузећа из израђивачке индустрије (у милионима КМ)⁵

Врста предузећа	Мало	Мало	Мало	Средње	Средње	Средње	Велико	Велико	Велико
Година	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.
Број посматраних предузећа	1.684	1.786	1.742	212	210	209	81	82	82
Пословна актива	1.464,88	1.468,51	1.463,95	1.242,81	1.272,31	1.350,67	3.248,86	3.625,30	3.692,37
Текућа имовина	626,47	631,55	661,52	456,08	474,82	549,19	1.100,56	1.421,31	1.425,28
Готовински еквиваленти и готовина	53,58	49,59	52,18	28,06	31,93	29,11	37,42	37,03	37,45
Краткорочна потраживања	285,41	290,64	321,31	214,67	220,94	274,53	421,95	539,92	579,29
Залихе	211,86	210,33	216,27	182,48	192,75	197,89	600,28	782,30	729,02
Остала текућа имовина	75,63	80,98	71,76	30,88	29,20	47,66	40,91	62,05	79,52
Стална имовина	838,41	836,96	802,43	786,73	797,50	801,48	2.148,30	2.203,99	2.267,10
Нематеријална улагања	18,20	17,80	11,73	22,54	21,38	15,73	56,60	39,21	45,97
Земљиште	90,93	87,76	85,64	71,01	75,18	87,43	226,03	254,50	258,12
Грађевински објекти	361,16	362,11	338,52	328,16	339,16	334,53	760,26	769,67	751,81
Постројења и опрема	254,75	252,34	250,25	221,35	229,50	226,64	743,14	763,83	763,27
Аванси и основна средства у припреми	79,21	83,29	82,82	73,80	60,00	63,24	164,40	157,62	163,82
Остала стална имовина	34,16	33,66	33,46	69,87	72,26	73,90	197,87	219,16	284,11

Извор: На основу података које је прикупила Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге Републике Српске.

⁵ Пословна актива је коригована за износ губитка преко висине капитала који је укључен у пасиви на позицију остали капитал.

Табела 4.

Збирни преглед одабраних позиција пасиве биланса ствања за предузећа из прерађивачке индустрије (у милионима КМ)

Врста предузећа	Мало	Мало	Мало	Средње	Средње	Средње	Велико	Велико	Велико
Година	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.
Број посматраних предузећа	1.684	1.786	1.742	212	210	209	81	82	82
Пословна актива	1.464,88	1.468,51	1.463,95	1.242,81	1.272,31	1.350,67	3.248,86	3.625,30	3.692,37
Капитал	478,86	417,35	409,13	546,71	540,14	550,84	1.003,57	826,87	574,37
Основни капитал	605,87	570,84	554,72	554,08	565,23	538,27	2.160,05	2.107,88	2.089,40
Ревалоризационе резерве	92,50	87,40	68,06	61,66	56,88	65,83	426,83	434,84	433,29
Нето нераспоређени резултат (добитак/губитак)	-131,13	-132,23	-54,34	-58,82	-62,49	-14,37	-1.404,05	-1.392,55	-1.459,00
Остали капитал	-88,38	-108,66	-159,31	-10,20	-19,48	-38,89	-179,27	-323,29	-489,32
Дугорочна резервисања	16,40	13,31	5,22	4,75	4,72	11,25	19,25	21,49	33,47
Дугорочне обавезе	224,32	213,60	213,35	258,47	248,62	259,93	847,06	1.222,35	1.229,72
Дугорочни кредити и лизинг	186,99	178,57	177,14	183,46	192,12	208,22	243,81	248,33	305,68
Остале дугорочне обавезе	37,33	35,03	36,21	75,02	56,50	51,71	603,25	974,03	924,04
Краткорочне обавезе	745,30	824,26	836,25	432,88	478,84	528,64	1.378,99	1.554,59	1.854,81
Краткорочне обавезе из пословања	342,24	355,29	397,10	236,88	255,34	297,61	546,05	751,55	790,31
Обавезе за зараде и накнаде зарада	128,46	144,75	126,32	52,90	65,54	69,86	47,32	59,78	61,15
Краткорочне финансијске обавезе	185,08	204,38	220,66	91,83	92,32	103,93	601,36	542,30	756,85
Краткорочне пореске обавезе	25,62	38,70	32,54	10,51	22,73	14,83	35,92	41,99	46,42
Краткорочне пореске обавезе	4,33	3,93	3,87	3,63	3,62	3,76	2,66	2,69	2,66
Остале краткорочне обавезе	59,57	77,21	55,76	37,13	39,29	38,66	145,68	156,28	197,42

Извор: На основу података које је прикупила Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге Републике Српске.

Укупна имовина предузећа из прерађивачког сектора у 2012. износи 6,5 милијарди КМ. Имовина предузећа прерађивачке индустрије у 2012. години у односу на 2010. годину је повећана за 9,24%. Укупна имовина прерађивачке индустрије у 2012. години састоји се од сталне имовине, 59,49%, и текуће имовине, 40,51%. На основу датих података види се да је у посматраном периоду од 2010. до 2012. година дошло до пада сталне имовине у сегменту малих предузећа за 4,29%, док је у истом сегменту дошло до раста текуће имовине за 5,59%. Основни разлог повећања текуће имовине је у повећању краткорочних потраживања. У сегменту средњих и великих предузећа у прерађивачкој индустрији дошло је до раста текуће имовине за 20,41%, односно 29,50% респективно.

Анализом извора финансирања предузећа у прерађивачкој индустрији можемо примијетити да је у периоду од 2010. до 2012. године дошло до пада вриједности капитала у сегменту малих и велики предузећа за 14,56%, односно 42,77% респективно. У току 2012. године једино је у сегменту средњих предузећа дошло до раста од 0,76% у односу на 2010. годину. У сегменту малих предузећа у прерађивачкој индустрији пад капитала у односу на 2012. годину је драстичан и износи 69,7 милиона КМ. Ако анализирамо друге изворе финансирања предузећа у прерађивачкој индустрији, можемо запазити да у периоду од 2010. до 2012. године у сегменту малих предузећа прерађивачке индустрије долази до пада дугорочних обавеза, али и до значајног раста краткорочних обавеза, првенствено због повећања краткорочних обавеза из пословања као и краткорочних финансијских обавеза. Разлози повећања краткорочних обавеза у сегментима средњих и великих предузећа су слични.

У сегменту великих предузећа прерађивачке индустрије дошло је до повећања краткорочних обавеза у апсолутном износу од 475,82 милиона КМ, а дугорочних обавеза у апсолутном износу од 382,67 милиона КМ. На основу претходних података који показују смањење капитала и раст обавеза предузећа намеће се закључак погоршања финансијског положаја предузећа прерађивачке индустрије у периоду од 2010. до 2012. године.

Табела 4.
Структура одабраних позиција биланса стања за предузећа из привредне индустрије

Врста предузећа	Мало	Мало	Мало	Средње	Средње	Средње	Велико	Велико	Велико
Година	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.
Број посматраних предузећа	1.684	1.786	1.742	212	210	209	81	82	82
Пословна активна (милиони КМ)	1.464,88	1.468,51	1.463,95	1.242,81	1.272,31	1.350,67	3.248,86	3.625,30	3.692,37
Текућа имовина	42,8%	43,0%	45,2%	36,7%	37,3%	40,7%	33,9%	39,2%	38,6%
Готовински еквиваленти и готовина	3,7%	3,4%	3,6%	2,3%	2,5%	2,2%	1,2%	1,0%	1,0%
Краткорочна потраживања	19,5%	19,8%	21,9%	17,3%	17,4%	20,3%	13,0%	14,9%	15,7%
Залихе	14,5%	14,3%	14,8%	14,7%	15,1%	14,7%	18,5%	21,6%	19,7%
Стална имовина	57,2%	57,0%	54,8%	63,3%	62,7%	59,3%	66,1%	60,8%	61,4%
Нематеријална улагања	1,2%	1,2%	0,8%	1,8%	1,7%	1,2%	1,7%	1,1%	1,2%
Земљиште	6,2%	6,0%	5,9%	5,7%	5,9%	6,5%	7,0%	7,0%	7,0%
Грађевински објекти	24,7%	24,7%	23,1%	26,4%	26,7%	24,8%	23,4%	21,2%	20,4%
Постројења и опрема	17,4%	17,2%	17,1%	17,8%	18,0%	16,8%	22,9%	21,1%	20,7%
Аванси и основна средства у припреми	5,4%	5,7%	5,7%	5,9%	4,7%	4,7%	5,1%	4,3%	4,4%
Капитал	32,7%	28,4%	27,9%	44,0%	42,5%	40,8%	30,9%	22,8%	15,6%
Основни капитал	41,4%	38,9%	37,9%	44,6%	44,4%	39,9%	66,5%	58,1%	56,6%
Ревалоризационе резерве	6,3%	6,0%	4,6%	5,0%	4,5%	4,9%	13,1%	12,0%	11,7%
Него нераспоредени резултат (добитак/губитак)	-9,0%	-9,0%	-3,7%	-4,7%	-4,9%	-1,1%	-43,2%	-38,4%	-39,5%
Дугорочна резервисања	1,1%	0,9%	0,4%	0,4%	0,4%	0,8%	0,6%	0,6%	0,9%
Дугорочне обавезе	15,3%	14,5%	14,6%	20,8%	19,5%	19,2%	26,1%	33,7%	33,3%
Дугорочни кредити и лизинг	12,8%	12,2%	12,1%	14,8%	15,1%	15,4%	7,5%	6,8%	8,3%
Остале дугорочне обавезе	2,5%	2,4%	2,5%	6,0%	4,4%	3,8%	18,6%	26,9%	25,0%
Краткорочне обавезе	50,9%	56,1%	57,1%	34,8%	37,6%	39,1%	42,4%	42,9%	50,2%
Краткорочне обавезе из пословања	23,4%	24,2%	27,1%	19,1%	20,1%	22,0%	16,8%	20,7%	21,4%
Обавезе за зараде и накнаде зарада	8,8%	9,9%	8,6%	4,3%	5,2%	5,2%	1,5%	1,6%	1,7%
Краткорочне финансијске обавезе	12,6%	13,9%	15,1%	7,4%	7,3%	7,7%	18,5%	15,0%	20,5%
Краткорочне пореске обавезе	1,7%	2,6%	2,2%	0,8%	1,8%	1,1%	1,1%	1,2%	1,3%
Краткорочне пореске обавезе	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,1%	0,1%	0,1%

Извор: На основу података које је прикупила Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге РС.

Предузећа из прерађивачког сектора у 2012. остварили су пословни приход у износу 4,74 милијарди КМ. Пословни приход прерађивачке индустрије у 2012. години у односу на 2010. годину је повећан за 18,56%. Укупни остварени пословни расходи предузећа у прерађивачкој индустрији износе 4,8 милијарди КМ и у односу на 2010. већи су за 19,84%. На основу табеле 5. Можемо закључити да је у посматраном периоду прерађивачка индустрија остварила негативан пословања резултат у износима од 11,78, 34,68 и 65,10 милиона КМ респективно по годинама. Финансијски расходи значајно утичу на погоршање нето резултата, па губитак по годинама износи 169,37, 180,10 и 199,67 респективно.

Трошкови зарада у 2012. години учествују у пословним приходима са 11,3%, а у односу на 2010. годину повећали су се за 10,45%. Најзначајније учешће у структури пословних расхода чине трошкови набавне вриједности продате робе и трошкови материјала. Ови трошкови у посматране три године у просјеку износе око 74% пословних расхода. Посматрајући предузећа по сегментима уочавамо да су мала и средња предузећа остваривала позитиван пословни резултат у протекле три године. Трошкови зарада имају значајније учешће код малих и средњих предузећа и они чине око 16,5% пословних расхода, док код великих предузећа ови трошкови чине око 9% пословних расхода.

Поредећи податке у 2012. години са 2010. годином можемо примјетити да је у сегменту малих и средњих предузећа дошло до пораста пословног и редовног резултата. По структури пословних прихода код малих и средњих предузећа видимо да приходи од продаје учинака у задње три године учествују са око 73% у пословним приходима.

Анализа профитабилности показује да је прерађивачка индустрији у посматраном периоду остварила пад профитабилности који је најзначајније генерисан у сегменту великих предузећа, односно конкретније ради се о једном великом предузећу који значајно утиче на прерађивачку индустрију (Optima group d.o.o. Banja Luka). Потврду претходног закључка можемо видјети ако посматрамо кретање граница квантила (Q1, Q2, Q3) показатеља профитабилности (стопа приноса од продаје, стопа приноса од капитала, стопа приноса од активе) приказаних у табели број 7.

Табела 5.
Прекег одабраних позиција биланса утијека за предузећа из сектора прерађивачке индустрије (у милионима КМ)⁶

Врста предузећа	Мало	Мало	Мало	Средње	Средње	Средње	Велико	Велико	Велико
Година	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.
Број посматраних предузећа	1.684	1.786	1.742	212	210	209	81	82	82
Пословни приходи	882,24	945,44	975,06	736,19	824,61	833,07	2.376,29	2.868,15	2.928,12
Приходи од продаје робе	250,71	259,61	254,36	163,71	164,05	163,24	1.161,99	1.513,65	305,80
Приходи од продаје учинака	607,06	662,63	693,95	546,44	638,94	646,96	1.173,05	1.327,57	2.586,99
Остали пословни приходи	24,47	23,21	26,75	26,04	21,62	22,87	41,26	26,92	35,33
Пословни расходи	858,97	921,51	938,05	706,65	786,95	789,36	2.440,89	2.964,43	3.073,94
Набавна вриједност продате робе	189,25	201,47	196,48	117,61	124,69	130,33	1.187,64	1.564,13	277,29
Трошкови материјала	390,90	417,26	448,27	331,82	385,16	376,79	755,03	835,91	2.087,75
Трошкови зарада и осталих личних расхода	138,32	148,73	144,90	121,65	136,75	133,91	232,25	257,19	264,84
Трошкови производних услуга	63,64	66,05	67,29	67,25	76,09	78,85	145,69	152,75	254,35
Трошкови амортизације и резервисања	45,16	43,22	42,91	46,42	49,47	49,31	114,87	114,37	107,28
Нематеријални трошкови (без пореза и Доприноса)	30,21	38,89	41,81	18,37	17,56	18,25	42,53	49,28	52,21
Трошкови пореза и Доприноса	6,49	6,13	6,53	3,79	4,38	4,37	8,36	9,04	9,36
Остали пословни расходи	-5,01	-0,24	-10,15	-0,27	-7,16	-2,45	-45,47	-18,24	20,84
Пословни резултат	23,27	23,94	37,01	29,54	37,66	43,71	-64,60	-96,28	-145,82
Финансијски расходи	19,61	18,60	16,32	19,43	25,93	21,42	137,56	203,88	182,64
Резултат редовне активности	8,65	9,48	25,44	13,46	14,57	24,16	-172,87	-187,05	-260,16
Порески расходи	5,34	5,74	6,27	5,54	5,38	5,51	4,42	5,22	4,46
Нето резултат	-3,43	-12,49	6,88	2,38	4,09	17,41	-168,33	-171,70	-223,97

Извор: На основу података које је прикупила Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге.

⁶ Билансна позиција промијена вриједности залиха учинака је укључена у позицију остали пословни расходи.

Табела 6.
Преглед структуре одабраних позиција биланса услијеха за предузећа из сектора прерађивачке индустрије⁷

Врста предузећа	Мало		Мало		Средње		Средње		Велико		Велико	
	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.
Број посматраних предузећа	1.684	1.786	1.742	212	210	209	81	82	82			
Пословни приходи (милиони КМ)	882,24	945,44	975,06	736,19	824,61	833,07	2.376,29	2.868,15	2.928,12			
Приходи од продаје робе	28,4%	27,5%	26,1%	22,2%	19,9%	19,6%	48,9%	52,8%	10,4%			
Приходи од продаје унинака	68,8%	70,1%	71,2%	74,2%	77,5%	77,7%	49,4%	46,3%	88,3%			
Остали пословни приходи	2,8%	2,5%	2,7%	3,5%	2,6%	2,7%	1,7%	0,9%	1,2%			
Пословни расходи	97,4%	97,5%	96,2%	96,0%	95,4%	94,8%	102,7%	103,4%	105,0%			
Набавна вриједност продате робе	21,5%	21,3%	20,2%	16,0%	15,1%	15,6%	50,0%	54,5%	9,5%			
Трошкови материјала	44,3%	44,1%	46,0%	45,1%	46,7%	45,2%	31,8%	29,1%	71,3%			
Трошкови зарада и осталих личних расхода	15,7%	15,7%	14,9%	16,5%	16,6%	16,1%	9,8%	9,0%	9,0%			
Трошкови производних услуга	7,2%	7,0%	6,9%	9,1%	9,2%	9,5%	6,1%	5,3%	8,7%			
Трошкови амортизације и резервисања	5,1%	4,6%	4,4%	6,3%	6,0%	5,9%	4,8%	4,0%	3,7%			
Нематеријални трошкови (без пореза и доприноса)	3,4%	4,1%	4,3%	2,5%	2,1%	2,2%	1,8%	1,7%	1,8%			
Трошкови пореза и доприноса	0,7%	0,6%	0,7%	0,5%	0,5%	0,5%	0,4%	0,3%	0,3%			
Остали пословни расходи	-0,6%	0,0%	-1,0%	0,0%	-0,9%	-0,3%	-1,9%	-0,6%	0,7%			
Пословни резултат	2,6%	2,5%	3,8%	4,0%	4,6%	5,2%	-2,7%	-3,4%	-5,0%			
Финансијски расходи	2,2%	2,0%	1,7%	2,6%	3,1%	2,6%	5,8%	7,1%	6,2%			
Резултат редовне активности	1,0%	1,0%	2,6%	1,8%	1,8%	2,9%	-7,3%	-6,5%	-8,9%			
Порески расходи	0,6%	0,6%	0,6%	0,8%	0,7%	0,7%	0,2%	0,2%	0,2%			
Нето резултат	-0,4%	-1,3%	0,7%	0,3%	0,5%	2,1%	-7,1%	-6,0%	-7,6%			

Извор: На основу података које је прикупила Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге.

⁷ Сва учешћа су израчуната у односу на пословни приход.

У табели број 7 приказани су најчешће кориштени коефицијенти у финансијској анализи.

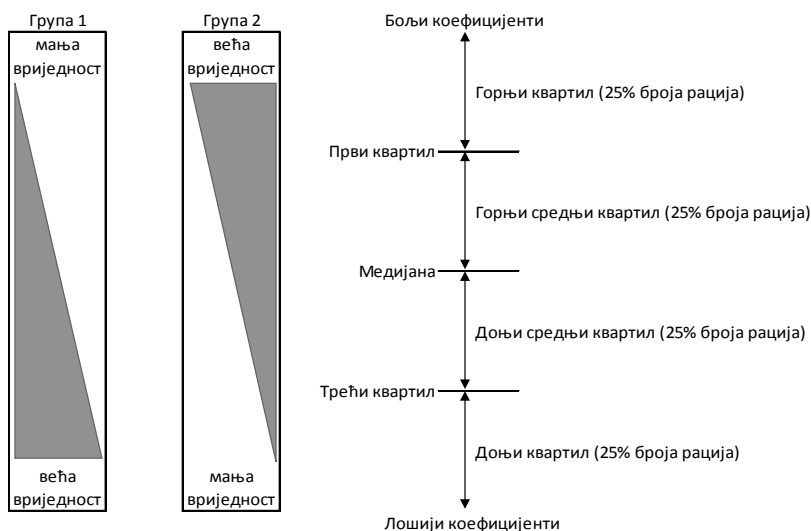
Методологија израчуна сваког појединог коефицијента има слиједеће кораке:

1. Коефицијенти су израчунати за свако предузеће у прерађивачкој индустрији појединачно.
2. Добијене вриједности су затим сортиране од најјаче ка најлошијој. Под најјачом вриједношћу се подразумејева најбоља вриједност за одабрани коефицијент и та вриједност не мора бити највећи број.
3. Добијена листа се затим дијели у четири једнаке групе.

На овај начин сваки рацио има три тачке који добијену листу података дијеле на четири једнака дијела. Графички приказ је дат на слици 1.

Слика 1.

Приказ граничних вриједности рацио показатеља

Постоји неколико разлога зашто се користе медијана и квантили уместо аритметичке средине. Медијана и квантили елиминишу утицај екстремно великих и екстремно малих вриједности. Они такође дају прецизније слику коефицијената у односу на обичну аритметичку средину. Између првог и трећег квантила се налази 50% посматраних коефицијената, па тако вриједности које су ван овога распона се могу сматрати као необичне вриједности.

У групу коефицијената код које су боље вриједности мањи број, група 1 на слици 1, спадају: однос дуга и капитала, коефицијент обрта добављача и финансирање из дуга. Сви остали коефицијенти спадају у групу 2 приказану на слици 1.

Табела 7.

Радио анализа пирерађивачке индустрије по сеиментима за период од 2010. до 2012. године

Врста предузећа	Мало	Мало	Мало	Средње	Средње	Средње	Велико	Велико	Велико
Година	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.
Ефикасност									
Коефицијент обрта купаца									
Први квартил	7,64	8,43	8,83	7,89	8,53	8,34	9,12	9,04	9,11
Медијана	3,80	3,95	3,80	4,24	4,77	4,11	6,03	5,90	5,74
Трећи квартил	1,89	1,72	1,71	2,74	2,45	2,46	3,93	4,07	3,12
Коефицијент обрта залиха									
Први квартил	12,38	12,16	12,23	13,11	14,58	12,23	11,10	9,52	9,50
Медијана	4,74	4,75	4,91	5,34	6,23	5,26	4,94	4,89	5,71
Трећи квартил	1,89	1,59	1,61	2,84	2,70	2,61	2,80	2,72	3,13
Коефицијент обрта добављача									
Први квартил	1,76	1,40	1,42	2,54	2,15	1,99	2,79	3,08	3,27
Медијана	4,23	4,08	4,35	4,64	4,98	4,82	5,05	5,28	5,41
Трећи квартил	11,23	10,79	11,90	9,24	10,75	10,05	9,69	10,71	9,87
Принос									
Стопа приноса активе									
Први квартил	12,98%	11,12%	11,54%	13,92%	12,69%	12,22%	7,73%	7,92%	7,16%
Медијана	2,89%	2,51%	2,48%	4,37%	3,41%	3,17%	3,21%	3,14%	2,13%
Трећи квартил	0,50%	0,35%	0,37%	0,83%	0,56%	0,30%	0,31%	0,42%	0,05%
Стопа приноса капитала									
Први квартил	39,02%	37,26%	35,97%	36,78%	26,43%	25,14%	25,44%	26,68%	19,27%
Медијана	11,21%	9,59%	9,80%	13,17%	9,60%	7,13%	10,10%	6,81%	6,14%
Трећи квартил	1,53%	1,24%	1,17%	1,79%	1,86%	0,87%	0,36%	1,03%	0,20%
Стопа приноса од продаје									
Први квартил	10,48%	8,71%	9,97%	11,76%	10,96%	11,44%	6,25%	5,75%	5,20%
Медијана	3,25%	2,52%	2,56%	4,81%	3,15%	3,81%	1,73%	2,35%	2,32%
Трећи квартил	0,74%	0,49%	0,48%	0,83%	0,88%	0,53%	0,41%	0,66%	0,12%

Врста предузећа	Мало	Мало	Мало	Средње	Средње	Средње	Велико	Велико	Велико
Година	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.	2010.	2011.	2012.
Ликвидност									
Текућа ликвидност									
Први квартил	1,91	1,77	1,89	2,04	2,02	2,32	1,87	2,24	2,05
Медијана	1,11	1,05	1,07	1,31	1,34	1,26	1,17	1,15	1,27
Трећи квартил	0,67	0,58	0,59	0,84	0,76	0,76	0,85	0,81	0,88
Убрзана ликвидност									
Први квартил	1,30	1,22	1,28	1,32	1,38	1,43	1,16	1,27	1,12
Медијана	0,69	0,65	0,66	0,75	0,75	0,77	0,70	0,68	0,79
Трећи квартил	0,30	0,27	0,28	0,34	0,36	0,36	0,38	0,32	0,39
Задуженост									
Финансирање из дуга									
Први квартил	36,3%	38,2%	37,2%	33,5%	31,6%	33,3%	29,9%	31,8%	30,1%
Медијана	65,1%	69,7%	69,2%	55,0%	53,7%	55,6%	58,1%	58,2%	59,3%
Трећи квартил	93,2%	96,9%	97,0%	78,2%	75,9%	76,4%	80,7%	82,8%	80,8%
Властито финансирање									
Први квартил	68,3%	67,4%	69,3%	66,4%	68,4%	68,9%	70,3%	67,7%	70,2%
Медијана	43,0%	40,2%	40,7%	45,5%	48,3%	49,5%	41,9%	41,8%	44,2%
Трећи квартил	19,3%	15,1%	16,2%	25,3%	27,3%	26,7%	19,1%	17,4%	19,9%
Однос дуга и капитала									
Први квартил	0,46	0,46	0,42	0,46	0,44	0,45	0,41	0,46	0,40
Медијана	1,27	1,32	1,28	1,14	1,03	0,96	1,31	1,39	1,18
Трећи квартил	3,77	3,90	3,81	2,74	2,57	2,54	3,84	4,73	3,67
Солвентност									
Први квартил	2,74	2,61	2,68	2,98	3,09	3,00	3,35	3,14	3,32
Медијана	1,53	1,43	1,44	1,82	1,85	1,80	1,72	1,72	1,69
Трећи квартил	1,07	1,03	1,03	1,28	1,32	1,31	1,24	1,21	1,24

Извор: На основу података које је прикупила Агенција за посредничке, информатичке и финансијске услуге.

4. Закључна разматрања

Јачање продуктивности и опште конкурентности мора бити основна идеја у провођењу економске политике. На конкурентност неке земље утичу многи директни и индиректни фактори, али од свега је најважнија конкурентност привредних субјеката јер су она носиоци привредног развоја. Фактори који утичу на конкурентност су: високи трошкови пословања, велико пореско оптерећење, велики јавни дуг, слаба укупна конкуренција која не подстиче привредне субјекте на иновације и конкурентност, нерегулисан систем заштите околине и управљања отпадом, квалитетна односно неквалитетна саобраћајна инфраструктура, тешкоће у ликвидацији привредних субјеката, неусклађено законодавство, слабости у јавној управи итд..

Ако анализирамо тзв. тврде показатеље конкурентности можемо видјети да су се у 2012. године, привредна кретања и општи макроекономски амбијент у Републици Српској налазио под утицајем неповољних глобалних економских трендова. Након благог опоравка привреде у 2010. и 2011. години, као посљедица другог таласа кризе у 2012. години долази до поновног успоравања привредних активности. Република Српска је у 2012. години забиљежила пад укупне индустријске производње од 4,2% у односу на исти период претходне године, што указује на утицај другог таласа свјетске економске кризе. Прерађивачка индустрија у 2012. години забиљежила је пад физичког обима индустријске производње од -4,8 % у односу на 2011. годину. Од укупно 23 области прерађивачке индустрије, 8 области је забиљежило раст, док је 15 области забиљежило пад физичког обима индустријске производње у 2012. години.

Укупна имовина предузећа из прерађивачког сектора у 2012. износи 6,5 милијарди КМ. Имовина предузећа прерађивачке индустрије у 2012. години у односу на 2010. годину је повећана за 9,24%. Анализом извора финансирања предузећа у прерађивачкој индустрији можемо примјетити да је у периоду од 2010. до 2012. године дошло до пада вриједности капитала у сегменту малих и велики предузећа за 14,56%, односно 42,77% респективно. На основу претходних података који показују смањење капитала и раст обавеза предузећа намеће се закључак погоршања финансијског положаја предузећа прерађивачке индустрије у периоду од 2010. до 2012. године.

Предузећа из прерађивачког сектора у 2012. остварили су пословни приход у износу 4,74 милијарди КМ. Пословни приход прерађивачке индустрије у 2012. години у односу на 2010. годину је повећан за 18,56%. Укупни остварени пословни расходи предузећа у прерађивачкој индустрији износе 4,8 милијарди КМ и у односу на 2010. већи су за 19,84%. У периоди 2010-2012. прерађивачка индустрија остварила је негативан резултат пословања

у износи од 11,78, 34,68 и 65,10 милиона КМ респективно по годинама. Финансијски расходи значајно утичу на погоршање нето резултата, па губитак по годинама износи 169,37, 180,10 и 199,67 респективно.

На крају проведеног истраживања можемо закључити да је финансијска конкурентност предузећа из области прерађивачке индустрије Републике Српске слаба.

Литература

- Biggeri, L. (2007). *New challenges in the measurement of competitiveness in economic globalisation*. Document I/8. Преузето http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/conferences/documents/93rd_dgins_conference/SESSION%20I%20DOC%208.PDF.
- Krugman, P. (1994) Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*. (73), 2, pp. 28- 44.
- Ловринчевић, Ж., Микулић, Д. и Рајх, Е. (2008). Успоредба методологија мјерења конкурентности националног господарства и положај Хрватске. *Економски ирепег*. (59), 11, стр. 603-645.
- Микеревић, Д. (2013). *Анализа њриносној, имовинској и финансијској њоложаја њривреге Републике Српске*. Осми међународни симпозиј о корпоративном управљању. Бања Врућица 16 и 17. мај, Финрар, 331-348.
- Rybakovas, E. (2009). Competitiveness of Lithuanian manufacturing industry“, *Economics and management*. (14), pp. 912-918.
- Toming, K. (2011). *The impact of integration with the European Union on the international competitiveness of the food processing industry in Estonia*. Dissertation. Estonia: Tartu University Press.
- The Global Competitiveness Report 2011–2013. *World Economic Forum, Geneva, Switzerland*, 2012.
- Иванишевић, М. (2008). *Пословне финансије*. Београд: Центар за издавачку дјелатност Економског факултета у Београду.